

УДК 329.052

doi: 10.15421/171756

Особливості функціонування опозиційних політичних партій у сучасній Росії

Є.В. Малявін

*Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»,
Харків, Україна*

У представленій статті охарактеризовано специфіку функціонування політичної опозиції в площині політичної системи сучасної Росії. Унікальність політичного життя визначає наявність політичної опозиції як один із механізмів забезпечення ефективності політичних інституцій всередині будь-якої держави. Можливість критично висловлювати думки на адресу політичних сил що мають законно визнане право на політичну владу в соціумі, це одна з ознак демократичного політичного режиму. Проте останнім часом у політичній системі деяких країн, які позиціонують себе як країни демократії, можна спостерігати за утисканням опозиційних сил або ж створення «керованих» чи «протоопозицій». На нашу думку, одним із прикладів діяльності такого виду опозиції є російська.

Встановлено, що існуюча політична опозиція, яка діє в Росії, не є достатньо ефективною, через її сегментарність, внутрішні конфлікти і головне відсутність серед лідерів опозиції консолідуючої мети. Як наслідок, партія влади «Єдина Росія» та визнаний більшістю росіян політичний лідер – Президент РФ В. Путін застосовує всі методи протидії опозиції, зводячи нанівець протестні дії опозиціонерів.

У статті виявлено, що сучасно політична опозиція має декілька груп серед яких виділяються «стара» частина так звана пострадянська представлена Г. Зюгановим, В. Жириновським тощо. Тобто ті постаті, які скоріше грають роль опозиції за правилами, які визначає партія влади. Молоде крило опозиціонерів, в якому постійно відбувається суперництво серед лідерів за право очолити рух і мати підтримку більшості електорату. Важливо розуміти, що окремо в опозиції Росії представлені ультраправі та радикальні течії, які позиціонують себе як об'єднувачі земель в єдину «Велику Русь». Але простежуючи організовані і проведені акції непокори з боку опозиційних сил, чітко простежується їх неефективність, діюча при владі політична еліта завжди на крок попереду, навіть коли застосовує силові методи для протидії мирним зібранням.

Більш того, політична опозиція неготова до реального приходу до влади, це чітко видно через відсутність конкретних програм економічного реформування Росії виходячи не із закордонного досвіду, а із вітчизняної специфіки. Політичні акції у вигляді проведення проекту «Відкрита Росія» ще раз довели той факт, що опозиція відірвана від потреб потенційного електорату, якому виявилися необхідними не лише нові обличчя при владі, але й гарантії, що ці нові обличчя будуть здатні покращити соціально-економічне життя пересічного росіянина байдуже в якій частині Росії він мешкає.

Доведено, що політична опозиція не враховує ментальність росіян, їх потяг не до м'якої демократії, а до лідера-господаря, захисника Вітчизни від зовнішньої загрози. У свою чергу правляча еліта і її лідер вдало й ефективно реалізують цей імідж на практиці і, незважаючи на погіршення економічних показників, утримують підтримку серед населення. Таким чином, російська політична опозиція є незрілою і переважно керованою з боку діючої влади.

Ключові слова: політична влада; опозиція; партія влади; політична еліта; санкції; політичний лідер; авторитаризм; політичні партії.

Peculiarities of functioning of opposition political parties in modern Russia

Y.V. Malyavin

National technical university «Kharkiv Polytechnic Institute», Kharkiv, Ukraine

The peculiarities of functioning of opposition parties and movements in the sphere of modern Russian political system have been characterized in the submitted paper. The uniqueness of political life determines the presence of political opposition as one of the facilitating mechanism of political institutes' effectiveness within the state. The ability to express critical thoughts about political forces, political actors who have received the legal right of political power in society is one of the attributes of democratic political regime. Nevertheless, recently in the political system of some countries which position themselves as democratic countries, one can observe the oppression of opposition forces or creation of «managed» or «proto-oppositions». According to our opinion, one of such countries is Russia.

It has been established that the existing political opposition is not sufficiently effective in its actions, due to its segmentation, internal conflicts and general absence of unity among the opposition leaders in aims and means of achieving them. Consequently, the party of power «United Russia» which political leader is recognized by the majority of Russians - the President of the Russian Federation V. Putin, applies all methods of opposition resistance, negating the protest actions of the opposition parties.

Цитування даної статті: Малявін Є.В. Особливості функціонування опозиційних політичних партій у сучасній Росії / Є.В. Малявін // Науково-теоретичний альманах «Грані». – 2017. – Т. 20. – № 4(144). – С. 24-29.

Citation of this article: Malyavin, Y.V., 2017. Osoblyvosti funktsionuvannya opozytisnykh politychnykh partiy v suchasnyy Rosiyi [Peculiarities of functioning of opposition political parties in modern Russia]. Scientific and theoretical almanac «Grani» 20; 4(144), 24-29. doi: 10.15421/171756 (in Ukrainian).

Peer-reviewed; approved and placed: 10.03.2017

It has been shown in the article that the modern political opposition has several groups, among which outstands the «old» part, so-called post-Soviet opposition, represented by G. Zyuganov, V. Zhirinovsky and others. They are political figures who rather play the role of the opposition and act clearly according to the rules that are determined by the party of power. The young generation of the opposition is characterized by constant rivalry among the leaders for the right to lead the movement and to have the support of the majority of the electorate. It is important to understand that the ultra-right and radical groups are represented separately in the opposition of Russia, they position themselves as unifiers of the lands in a single «Great Rus».

Studying organized and conducted protest movements, which had been organized by opposition forces, one can see their inefficiency. As a result, the powerful political elite is always one-step ahead, even when applying methods of force counter to the peaceful assembly. Moreover, the political opposition is not ready for real rising to power, it is clearly seen because of the absence of specific programs for Russia's economic reforms. Also it is based not on foreign experience, but on native specifics. Political actions in the form of the «Open Russia» project have proved once again the fact that the opposition is separated from the needs of potential electorate. Not only new people in power are needed, but also guarantees are needed that these new people will be able to improve the socio-economic life of the ordinary Russians regardless of region of Russia where he/she lives.

It has been proven that the political opposition does not take into account the mentality of Russians, their aspiration not to the mild model of Western democracy but to the host leader, the defender of the Motherland from external threat. Whereas, the ruling elite and its leader successfully and effectively implement this image in practice, and despite the deterioration of economic indicators, they get the support among the population. Consequently, the political opposition of Russia is immature and primary controlled by the current government.

Keywords: political power; opposition; party of power; political elite; sanctions; political leader; authoritarianism; political parties.

Особенности функционирования оппозиционных политических партий в современной России

Е.В. Малявин

Национальный технический университет «Харьковский политехнический институт», Харьков, Украина

В представленной статье охарактеризована специфика функционирования политических оппозиционных партий и движений в плоскости политической системы современной России. Уникальность политической жизни определяет наличие политической оппозиции как одного из механизмов обеспечения эффективности политических институций внутри государства. Возможность критически высказывать мысли в адрес политических сил, политических акторов, которые получили законно признанное право на политическую власть в социуме - это один из признаков демократического политического режима. Тем не менее, в последнее время в политической системе некоторых стран которые позиционируют себя как страны демократии, можно наблюдать за притеснением оппозиционных сил или же созданием «управляемых» или «протооппозиций». По нашему мнению, одним из примеров деятельности такого вида оппозиции является действующая в России.

Установлено, что существующая политическая оппозиция в своих действиях не является достаточно эффективной, через ее сегментированность, внутренние конфликты и главное - отсутствие среди лидеров оппозиции единства в целях и средствах их достижения. Как следствие, партия власти «Единая Россия» и признанный большинством россиян политический лидер - Президент РФ В. Путин применяет все методы противодействия оппозиции, сводя на нет протестные действия оппозиционеров.

В статье показано, что современная политическая оппозиция имеет несколько групп, среди которых выделяются «старая» часть так называемая постсоветская оппозиция, представленная Г. Зюгановым, В. Жириновским и другими. Это те политические фигуры, которые скорее играют роль оппозиции и действуют четко по правилам, которые определяет партия власти. Молодое крыло оппозиционеров, в котором постоянно происходит соперничество среди лидеров за право возглавить движение и иметь поддержку большинства электората. Важно понимать, что отдельно в оппозиции России представлены ультраправые и радикальные течения, которые позиционируют себя как объединители земель в единую «Великую Русь».

Проследившая организованные и проведенные акции протестов оппозиционными силами, видна их неэффективность. Как результат, действующая при власти политическая элита всегда на шаг впереди, даже когда применяет силовые методы для противодействия мирным собраниям.

Больше того, политическая оппозиция неготова к реальному приходу к власти, это четко видно из-за отсутствия конкретных программ экономического реформирования России выходя не из заграничного опыта, а из отечественной специфики. Политические акции в виде проведения проекта «Открытая Россия» еще раз доказали тот факт, что оппозиция оторвана от нужд потенциального электората, которому оказались необходимы не только новые лица при власти, но и гарантии, что эти новые лица будут способны улучшить социально-экономическую жизнь обычного россиянина не учитывая в какой части России он живет.

Доказано, что политическая оппозиция не учитывает ментальность россиян, их стремление не к мягкой модели западной демократии, а к лидеру-хозяину, защитнику Отчизны от внешней угрозы. В свою очередь правящая элита и ее лидер удачно и эффективно реализуют этот имидж на практике и, несмотря на ухудшение экономических показателей, удерживают поддержку среди населения. Таким образом, российская политическая оппозиция является незрелой и преимущественно управляемой со стороны действующей власти.

Ключевые слова: политическая власть; оппозиция; партия власти; политическая элита; санкции; политический лидер; авторитаризм; политические партии.

Постановка проблеми. Сучасний соціально-політичний стан Росії характеризується певною напругою, викликаною спадом економіки, змінами правових норм у державі, а головне – очікуванням майбутніх чергових виборів президента. Зовнішньоекономічний тиск з боку країн Заходу, який здійснюється вже третій рік поспіль у вигляді антиросійських санкцій та збереження амплітудних коливань цін на ринку нафти створили умови для виникнення інертних тенденцій в економіці РФ, що вимагають негайного втручання з боку держави шляхом введення «ручного» управління, за прикладом того, яке було застосовано в роки Другої світової війни. Загальні тенденції в настроях народних мас свідчать про потребу суспільства у сильному лідері, формування образу якого на політичній арені може істотно ускладнити президентські перегони 2018 року для сучасного політичного режиму. Тому на тлі зростаючого невдоволення громадян майбутня виборча кампанія повинна пройти ідеально, ставши класичним прикладом перемоги демократії.

У зв'язку з вищенаведеним особливою актуальністю набувають питання існування в Росії політичної опозиції до діючої влади, здатної створити адекватну конкуренцію на майбутніх виборах. Розуміючи програваність таких кандидатів, як Геннадій Зюганов, Григорій Явлінський, Володимир Жириновський та Олександр Навальний, які сьогодні шкороше є політичними аутсайдерами, ніж серйозними супротивниками діючого президента, оскільки дискредитували себе явними зв'язками з партією влади. Саме тому в російському громадсько-політичному середовищі й у міжнародному почали вести мову про створення «нової» опозиції, здатної конкурувати з партією влади. Така політична опозиція, відповідно до загальної політичної теорії, повинна мати нові обличчя лідерів, використовувати принципово відмінні від існуючих засоби політичної боротьби і вміти консолідувати регіонально різноманітні території держави.

Аналіз досліджень і публікацій. Розглядаючи тему політичної опозиції на прикладі ситуації, що склалась в Російській Федерації, необхідно дослідити в цілому науковий характер цього явища. Термін «опозиція» увійшов до політичного обігу в середині XVIII сторіччя, поява його пов'язана з іменами Генрі Болінгброка та Едмунда Бьорка [1, с. 98-112]. У більшості наукових робіт, присвячених функціонуванню сучасної демократії, право на опозицію дорівнює праву вільно, привселюдно й легітимно заперечувати й протистояти діям влади. У такому контексті опозиція у загальному розумінні розглядається як ключовий елемент, необхідний демократичній державі, оскільки дозволяє сформулювати принципи контролю за діями тих політичних акторів, які легітимно реалізують своє право на політичну владу.

Проблематика появи та функціонування політичної опозиції займає одне з центральних місць у роботах класиків політології й соціології – Г. Алмонда, М. Дюверже, Р. Даля, Х. Лінца, С. Хантінгтона й інших [1; 7; 8]. Наприклад, Р. Даль, аналізуючи практику діяльності опозиції в західноєвропейському суспільстві, запропонував класифікувати її, виокремивши чотири моделі: «британську», «континентальну», «скандинавську» й «американо-швейцарську» [5].

Говорячи про ролі політичної опозиції в реаліях сучасної Росії необхідно враховувати думку таких на-

уковців, як В. Гельмана, О. Мелешкіної, О. Циганкова, Л. Вдовиченко й інших. Так, В. Гельман, аналізуючи російську опозицію, в контексті визначення її базових основ – цілей, завдань, засобів якими вона оперує [4, с. 54].

Проте політична система є динамічним явищем і потребує більш комплексних досліджень, особливо це відчувається під час проведення наукових аналітичних пошуків джерел опозиції, трансформації її взаємин з правлячими політичними елітами та їх партіями, ймовірності розширення опозиційного електорату тощо.

Метою дослідження є аналіз особливостей функціонування політичної опозиції у контексті сучасних реалій Російської Федерації.

Виклад основного матеріалу. Об'єктивний аналіз сучасного політичного життя свідчить про те, що в існуючих геополітичних умовах діючий Президент Російської Федерації – В. Путін залишається на політичній арені держави безальтернативним лідером. Будь-яка зміна зазначеної політичної фігури, навіть через введення законного «спадкоємця влади», в рамках діючої правлячої еліти, не відповідає інтересам Росії, оскільки в умовах нинішніх геополітичних протистоянь (економічні санкції, Сирія, Крим, Донбас), будь-які зміни можуть спровокувати початок елементарного поділу ресурсів між регіональними елітами, результатом чого стане, безумовно, ослаблення держави в цілому. За умов існуючих економічних труднощів, для російського бізнесу залишається вигідним нинішнє стабільно-контрольоване положення з боку правлячої еліти, ніж неконтрольований перерозподіл сфер впливу між представниками опозиції, які прийшли до влади. Сьогодні в Російській Федерації діє унікальний політичний режим: де-факто – авторитаризм, де-юре – демократія, характерними рисами якого є наявність лідера, який здійснює послідовні дії щодо монополізації влади, має «ручну» опозицію, здійснює максимальний контроль над бізнесом, повністю підпорядкував силовий сектор і звичайно ж вдало використовує ментальну специфіку росіян у створенні образу «батька народу». Це п'ять стовпів, що гарантують стабільність режиму В. Путіна, створені ним під час правління.

Досвід політичних рокіровок з паном Д. Медведевим був не більш ніж привід відстежити реакцію різних соціальних прошарків російського суспільства на політичні маніпуляції влади, щоб дати можливість електорату, включаючи «опозиціонерів», демонструючи наочно приклад плюсів й мінусів одного варіанта правління й іншого.

Подібні політичні рокіровки дозволили правлячій еліті розробити механізм формування дієздатної «керуваної» опозиції. Кульмінацією зазначеного проекту стало формування «Маршу мільйонів» – протестного руху, як антиросійського, антинародного та виключно прозахідного явища. Загалом фігури сучасної російської опозиції стали публічними не стільки завдяки своїй діяльності, скільки тому що влада через карний процес легалізувала їхній соціальний статус, назвавши їх «опозиціонерами». Таким чином, у 2012 році в Росії було завершено проект формування так званої несистемної опозиції, а по суті, більш ніж системної, функціональної та головне контролюваної владою, тобто такої, яку можна вважати повноцінною частиною монолітного політичного режиму. Будь-які політичні акції з ініціативи як вітчизняних опозиціонерів, так і тих,

що перебувають за кордоном, працюють на імідж Росії. Більше того, очікувати внутрішніх перетворень не варто, вони невидгідні, тому що російські опозиціонери як ніхто у світі розуміють різницю між двома діями: критикувати владу й брати на себе відповідальність прийшовши до влади [2, с. 78-94].

Простежимо основні структурні елементи, з яких складається політична опозиція в Росії. Одним з них є номенклатурна опозиція, як результат роботи так званих визнаних «опозиційних» парламентських партій з їхніми незмінними лідерами: Геннадієм Зюгановим (КПРФ); Володимиром Жириновським (ЛДПР), з меншими претензіями й розмахом, але також зі старої гвардії Григорій Явлінський з партією «Яблуко». Кожна з представлених сил відпрацьовує політичну технологію – присутність опозиції з погляду ідеологічних складових: комуністична, ліберал-демократична. Однак і Г. Зюганов і В. Жириновський виконують лише роль «рупорів» для визначення, в якому напрямку й коли можна й необхідно критикувати владу. Обидва представники опозиції ритмічно задають тон, політичним «антипутінським» виступам, у вдало обраний час, а згодом кваліфіковано й професійно зводять нанівець загострені ними питання.

Наступний прошарок опозиції – молоде крило опозиціонерів або точніше «несистемна опозиція», яка з початку 2000 року також не може похвалитися списком нових облич у своїх рядах, здійснюючи лише внутрішню ротацію верхівки й не більше того. Серед відомих російських опозиціонерів зазначеного крила можна назвати: Вадима Прохорова, Іллю Яшина, Олексія Навального й весь список «болотних», але необхідно констатувати – єдність в їх рядах відсутня, окрім того комплексна системна робота, спрямована проти діючого політичного режиму, взагалі не організована, що обумовлює перманентність проведення акцій. Російська «молода» опозиція в більшій мірі зацікавлена у власному зовнішньому піарі й внутрішній конкурентній боротьбі, а протистояння режиму В. Путіна йде як додаткове навантаження, в рамках особистої ініціативи окремих активістів. Саме так виглядають політичні дії Олексія Навального, що почав боротьбу з корупцією, поговорив про це, створив Фонд боротьби із цим явищем, але так і не був підтриманий колегами з опозиції. Окрім того, ідеологічна метушня зазначеного опозиціонера від ліберальних позицій до підтримки крайніх націоналістів в особі Дмитра Демушкіна, плюс зверхність у ставленні до рядових громадян під час мітингів, зборів й особистих зустрічей, остаточно дискредитують О. Навального як кандидата в лідери навіть «ручної» опозиції [9].

У цьому контексті окремо слід відзначити ще одну частину російської опозиції. Мова йде про націоналістичне крило, котре в традиційній історіографії висвітлюється скоріше як тренд Росії, ніж реальна сила. Інтелектуал націонал-демократ Костянтин Крилов, фанатик православ'я Олександр Баркашов, аматори «російського миру» – Едуард Лімонов, Станіслав Теріхов і багато інших усі вони є елементами російського «самодержавства», не претендуючи на самостійність дій проти влади.

Безумовно, якщо оцінювати всіх фігурантів російської політичної опозиції, то найбільш якісно роботу в напрямку створення ілюзії політичної протидії офіційній владі веде Михайло Ходорковський. Команда якого

дійсно працює відповідно до класичних західних канонів поляризації влади і візуально створює ілюзію політичної боротьби з режимом, однак, малоефективна для одержання підтримки серед рядового російського електорату, оскільки оперує незрозумілими йому категоріями. Яскравим прикладом цьому є останній проект – начебто свідомий відхід від передвборних технологій чорного піару та спроба підтримати об'єктивно гідних кандидатів шляхом створення механізму «відкриті вибори» і запропонувати росіянам, спостерігаючи за компаніями реальних кандидатів на виборах до парламенту, відслідковувати факти порушення їхніх прав. Таким чином, непрямі спроби взяти участь у виборах до Державної думи для створення іміджу «думаючого», сучасного політика (з 24 кандидатів проекту «Відкритої Росії» 19 дійшли до дня голосування, безумовно, без шансів увійти до законодавчого органу) виявилися мало ефективними. Проект «Відкрита Росія» був створений 13 листопада 2016 р. у м. Гельсінкі групою кандидатів у депутати Державної думи РФ, які прийняли маніфест, програму й устав опозиційного руху створених Михайлом Ходорковським. Ядро організації становлять Володимир Кара-Мурза (у минулому співголова партії «ПАРНАС»), Андрій Броварников (керівник одного з відділень «Парнасу» в м. Санкт-Петербург), й так само – Марія Баронова, Ольга Жакова, Єгор Савін і Марина Белова. У кращих традиціях незадоволеної владою інтелігенції в еміграції члени руху ставлять собі за мету організувати контроль над ЗМІ, боротися з урядовою пропагандою, брати участь у виборах до обласних і міських зборів. Однак в основі ідеології «Відкритої Росії» лежить ідея усунення існуючої влади, викладена в доповіді під назвою «П'ять кроків у майбутнє», що формує в середньостатистичних громадян думку про організацію, як прозахідну структуру, що прагне зсередини зруйнувати Росію [9].

Примітно, що В. Кара-Мурзу після приєднання до «Відкритої Росії» у лютому 2017 р. намагалися отруїти в другий раз, уперше подібна спроба була зроблена два роки тому після виходу документальної стрічки «Родина», присвяченої розслідуванню зв'язків голови Чеченської Республіки з В. Путіним. Однак обидва рази опозиціонерові вдалося вижити й навіть виїхати за кордон на лікування.

Крім того, необхідно звернути увагу на соціокультурну особливість – ментальність росіян, що безумовно впливає на діяльність в усіх сферах життя, починаючи від побуту і закінчуючи бізнесом, представники якого сприймають зазначеного опозиціонера як західного політика, а значить ворожого їх середовищу. Млявими виглядають й спроби М. Ходорковського об'єднати опозицію хоча б на президентських виборах. «Відкрита Росія» уже анонсувала новий проект – «Замість Путіна». Метою проекту є відбір альтернативного кандидата в президенти Росії, що за підтримкою Михайла Ходорковського здатний буде скласти конкуренцію Володимирі Путіну на виборах 2018 року. Однак, в списках присутні всі ті ж барвисті прізвища (Михайло Касьянов, Григорій Явлінський, Володимир Рижков, Олексій Навальний й інші), які точно не можуть бути серйозними конкурентами існуючому Президенту.

«Нова опозиція» є політичним рухом, який очолив Марк Гальперін, при підтримці Івана Белецького, Юрія Горянського і В'ячеслава Мальцева. Серед мето-

дів діяльності, на які хотілося б звернути увагу, відзначимо – пропаганду таких форм соціальних протестів як «народні сходи» та «прогулянки опозиції». Однак, дані форми застосовуються як надзвичайні заходи з незмінним місцем зустрічей біля пам'ятників В. Леніну, щонеділі о 14.00, правда, подібні заходи поки що відбуваються виключно в Москві, з 9 жовтня 2016 р. пройшло лише 16 зборів подібного характеру. Організація відкрито заявляє, що основним конкурентом у боротьбі вважає не В. Путіна, а О. Навального. Навряд чи можна серйозно сприймати «Нову опозицію», як серйозного супротивника існуючої влади, оскільки ідейними натхненниками її вже запланована чергова революція на 5 листопада 2017 р., а в так званих «протестних прогулянках» беруть участь не більше 100 осіб. На думку ідеологів руху владу потрібно міняти винятково на вулиці, шляхом масових мітингів, протестів аж до повстань, за прикладом кольорових революцій [3].

Імовірно, виборчі проекти потрібні опозиції, як і владі, виключно з однією метою – показати, що боротьба з режимом дійсно існує. Нові особи на політичній арені просто відсутні, а тому так звані опозиціонери вимушені вживати спроби оновлення піару активістів колишніх протестів, які вже зійшли з протестної дистанції. Прикладом такого ребрендингу є образ Марії Баронової, яка успішно виступила в нинішній виборчій кампанії на мажоритарному виборчому окрузі міста Москва за підтримки створеного Михайлом Ходорковським проекту «Відкриті вибори». Особливістю кампанії Марії була політика свідомого ігнорування В. Путіна. Аналогічна робота ведеться для створення іміджу вихідця з рядів партії «Яблуко» Дмитра Гудкова. У той же час жодна опозиційна сила з числа «молодоопозиції» так і не змогла провести в Держдуму своїх людей за одномандатними округами. На цьому фоні партія «Єдина Росія» успішно зайняла більшість місць у парламенті й за одномандатними округами, підтвердивши відомий принцип «поділяй та владаруй»!

Опозиція не тільки продемонструвала свою неідеатність, як альтернативи діючому режиму, а ще й погіршила ситуацію, продемонструвавши внутрішнє протистояння, відсутність єдності та підсилення внутрішніх конфліктів. Прикладом чого є конфлікт серед лідерів партії «ПАРНАС», на чолі з Андрієм Пивоваровим, Вадимом Прохоровим, Іллею Яшиним, які прямо звинувачують діючого лідера партії Михайла Касьянова в провалі виборів, через його особисту ініціативу розширити коло опозиціонерів, представлених на виборах за списками «ПАРНАС», людьми не ліберального, а відверто націоналістичного крила. Мова йде про відомого своїми радикальними поглядами В'ячеслава Мальцева. Якщо проаналізувати риторичку його тез під час передвиборних дебатів та сам факт допуску на федеральні канали, то стає очевидним, хто пише сценарій дій для існуючої «опозиції». Скаandal, що вибухнув після виборів серед лідерів партії «ПАРНАС», може бути прикладом вдалої політичної технології – відволікання уваги від повного провалу опозиціонерів, виправдання яких посиленнями на факти відвертих фальсифікацій вже застаріли та втомили виборців, не кажучи вже про маніпуляції з низькою явкою електорату [6].

Ще однією особливістю російської опозиції, яка підтверджує гіпотезу про її тісний зв'язок з діючою владою, може служити епізодичність в активності і від-

верте ігнорування рідної периферії. Спілкуючись із рядовими росіянами з віддалених регіонів, легко прийти до висновку, що зазначені райони абсолютно закриті, вони не потрапляють до сфери інтересів опозиції, як результат соціальна реальність росіян націлена на підтримку іміджу – єдина в Росії справді діюча політична сила знаходиться при владі, вона не ідеальна, але альтернативи немає, оскільки протестний рух ініційовано ззовні.

Основними методами політичної боротьби опозиції сьогодні є вибори або протести. Масові протести, а точніше їхня відсутність, красномовний аргумент – протест справа не стільки ідейна, скільки фінансово збиткова, а регіональні еліти, хоча й регулярно скаржаться на свавілля влади, але ділити пиріг при відсутньому голові однозначно не будуть. Результати виборчої кампанії осені 2016 р. переконливо доводять – влада повністю контролює всі сценарії розвитку конкурентної боротьби в політичному полі. У той час як опозиціонери говорять про обмеження права вільних виборів, офіційні цифри наполегливо свідчать про зростання суб'єктів виборчого процесу. Про що яскраво свідчить наступна тенденція – в 2011 році в РФ тільки сім політичних партій мали можливість боротися за місця в Держдумі, а вже в 2016 році їх коло розширилось до 14. Тому, виходячи з виключно формальних ознак, демократичні умови існування влади не просто дотримані, а навіть передбачають широкі різноманіття. Однак той факт, що при такому плюралізмі підсумком виборів стала не просто більшість провладної партії «Єдина Росія», а її конституційна більшість – це успішна стратегія й тактика політики режиму В. Путіна.

Ментальність росіян, що з одного боку завжди буде виправдовувати будь-які дії свого царя (особливо при вдалому протиставленні з фактором зовнішніх погроз), а з іншого – історична помилка інтелігенції Росії – завжди працює сама з собою ігноруючи народ. Стабільність режиму В. Путіна ефективно підтримується за рахунок системи стимулів – підтримуєш курс Президента, підтримуєш «Єдину Росію», гарантуєш собі роботу!

Опозиція в нинішньому її стані не може запропонувати кращі робочі місця бюджетній сфері, а значить вона не конкурент режиму. Населення Росії у своїй більшості перебуває під щоденною якісною системною пропагандою. Її базовий девіз для росіян – порятунок братнього народу (народ підтримує бойові дії в Україні, тому що переконано, що Росія бореться у такий спосіб з фашизмом); порятунок світу від ІДІЛ (операція в Сирії); в країнах ЄС немає безпеки, там терор, у братньої України – фашизм – все це результат ліберальних цінностей, хіба ви хочете подібного хаосу?! Об'єктивно вже за 200 км від Москви й далі до окраїн, корінних росіян улаштує й побут, і режим правління. За оцінками «Левади-центру» можливість брати участь у політичних протестах називають лише 10 % респондентів [10]. Проблема більшості дослідників із західних країн, США й ряду експертів самої Росії полягає в тому, що, оцінюючи перспективи режиму нинішньої влади і міркуючи про опозицію й перевороти, вони не враховують або не знають рівень і якість життя в регіональному розрізі.

Висновки. Таким чином, дійсно явка на вибори 2016 року була низькою, що дає можливість погодитися із частиною експертів, які вважають, що народ

не бачить сенсу брати участь у виборах. От тільки не бачить він його не тому, що немає альтернативи партії влади або не вірить у чесну процедуру їхнього проведення, можна припустити й іншу відповідь – людей улаштує стан справ в країні, вибори для них є формальністю.

Також необхідно чітко розуміти, що середньостатистичний росіянин не буде голосувати і підтримува-

ти будь-якого кандидата, що має підтримку США або країн Західної Європи, у таких умовах вибір буде за гіршим, але своїм! А значить сьогодні із впевненістю можна сказати, що вся російська опозиція була й буде винятково маріонетковою, працюючою по чітко прописаному владою сценарію, мабуть, що перед президентськими виборами вона буде істотно оновлена для створення, так би мовити, реалістичної ілюзії демократії.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Алмонд Г. Сравнительная политология сегодня: мировой обзор [Текст]: Учебное пособие: Пер. с англ. / Г. Алмонд, Дж. Пауэлл, К. Стромм, Р. Далтон. – М.: Аспект Пресс, 2002. – 537 с.
2. Бусыгина И.М. Политическая модернизация государства в России: необходимость, направления, издержки, риски [Текст] / И. Бусыгина, М. Филиппов. – М.: Фонд «Либеральная миссия», 2012. – 224 с.
3. Гальперин М. Заповеди Новой Оппозиции [Электронный ресурс] / М. Гальперин // Обозреватель.ру. – Режим доступа: <http://www.obozrevatel.ru/analytics/mark-galperin-zapovedi-novoy-oppozitsii.html>
4. Гельман В.Я. Политическая оппозиция в России: вымирающий вид? // Полис. – 2004. – № 4. – С. 49-58.
5. Даль Р. Політичні опозиції у західних демократіях [Текст] / Р. Даль. – Харків: Каравела, 2002. – 216 с.
6. Демократия в России: установки населения (2015) [Электронный ресурс] / Левада-Центр. – Режим доступа: <http://www.levada.ru/2015/08/11/demokratiya-v-rossii-ustanovki-naseleniya-2015/>
7. Дюверже М. Политические партии [Текст]: Пер. с франц. Зимина Л.А. / М. Дюверже. – М.: Академический проект, 2000. – 560 с.
8. Линц Х. Крушение демократических режимов: кризис, разрушение и восстановление равновесия [Электронный ресурс] / Х. Линц // Проблемы Восточной Европы. – Режим доступа: <http://nsarchive.gwu.edu/rus/EasternEuropeProblems/EEP39-40.html>
9. «Россия – пять шагов в будущее» Института современной России по проблемам новейшей российской идеологии [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://imrussia.org/images/stories/Reports/Constitutional_Crisis/IMR_Russia_5-Steps-to-Future_10-2016_rus.pdf
10. Оппозиция: необходимость, узнаваемость и доверие [Электронный ресурс] / Левада-Центр. – Режим доступа: <http://www.levada.ru/2016/03/14/oppozitsiya-neobhodimost-uznavаемost-i-doverie/>

REFERENCES:

1. Almond G., Paujell Dzh., Stromm K., Dalton R. 2002. Sravnitel'naja politologija segodnja: mirovoj obzor: Uchebnoe posobie: Per. z angl. [Comparative politics today: a world survey]. Aspekt Press, Moskva, 537 (in Russian).
2. Busygina I.M., Filippov M.G. 2012. Politicheskaja modernizacija gosudarstva v Rossii: neobhodimost', napravlenija, izderzhki, riski [Political modernization of the state in Russia: the need, directions, costs, risks]. Fond «Liberal'naja missija», Moskva, 124-130 (in Russian).
3. Gal'perin M. Zapovedi Novoj Opozitsii [The Commandments Of The New Opposition]. Access mode: <http://www.obozrevatel.ru/analytics/mark-galperin-zapovedi-novoy-oppozitsii.html> (in Russian).
4. Gel'man V.J. 2004. Politicheskaja oppozicija v Rossii: vymirajushhij vid? [Political opposition in Russia: a dying species?]. Polis 4, 49-58 (in Russian).
5. Dal' R. 2002. Politychni opozytisii u zakhidnykh demokratyakh [Political opposition in Western democracies]. Karavela, Kharkiv, 216 (in Ukrainian).
6. Demokratija v Rossii: ustanovki naselenija (2015) [Democracy in Russia: the attitudes of the population (2015)]. Access mode: <http://www.levada.ru/2015/08/11/demokratiya-v-rossii-ustanovki-naseleniya-2015/> (in Russian).
7. Djuverzhe M. 2000. Politicheskie partii [Political parties]. Akademicheskij proekt, Moskva, 217 (in Russian).
8. Linc H. Krushenie demokraticeskikh rezhimov: krizis, razrushenie i vosstanovlenie ravnovesija [The collapse of democratic regimes: crisis, breakdown and rebalancing]. Problemy Vostochnoj Evropy. Access mode: <http://nsarchive.gwu.edu/rus/EasternEuropeProblems/EEP39-40.html>
9. «Rossija — pjat' shagov v budushhee». Institut sovremennoj Rossii po problemam novejshej rossijskoj ideologii [»Russia — the five steps to the future». The Institute of modern Russia on the problems of modern Russian ideology]. Access mode: https://imrussia.org/images/stories/Reports/Constitutional_Crisis/IMR_Russia_5-Steps-to-Future_10-2016_rus.pdf (in Russian).
10. Opozicija: neobhodimost', uznavаемost' i doverie [Opposition: the necessity, recognition and trust]. Access mode: <http://www.levada.ru/2016/03/14/oppozitsiya-neobhodimost-uznavаемost-i-doverie/> (in Russian).

Малявін Євгеній Вікторович – старший викладач
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»
Адреса: 61002, Харків, вул. Курпичова, 2
Email: fortel2222@gmail.com

Malyavin Yevheniy V. – senior lecturer
National technical university «Kharkiv polytechnic institute»
Address: 2, Kurpychov Str., Kharkiv, 61002, Ukraine
Email: fortel2222@gmail.com